

Vajdaság egyik ékköve, a Ludasi-tó

Bevezető

A pitvaron a tengeri
nevet a nap piros tüzére,
de sárga árnyát elveri
a paprikák piros füzére.
Száll-száll a lelkem kergetőzve
a mustszagú, világos őszbe,
mint szélbe csörgő papiros,
fölötte a halál és élet
a sárga és piros.

/Kosztolányi Dezső: Késő ősz a ludasi
pusztán /

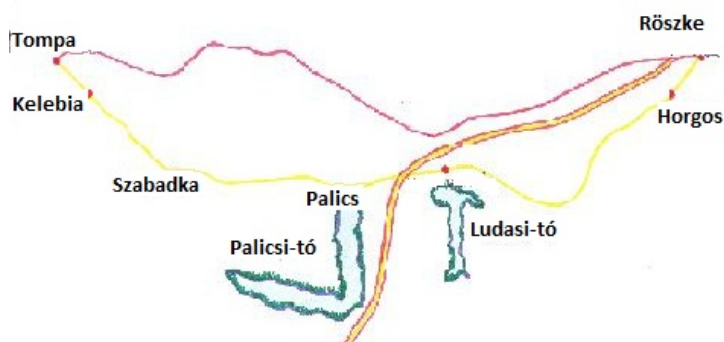
A Ludasi-tó – Remete István, oromi
festőművész alkotása

Nem véletlen, hogy Kosztolányi Dezsőt megihlette a ludasi táj, hiszen bővelkedik természeti kincsekben. Gyakran járt Kosztolányi Ludason, hiszen testvére ott dolgozott mint orvos. De nem csak őt ihlette meg a táj szépsége, gazdagsága. A vajdasági magyar költészet egyik legjelentősebb képviselője, Gulyás József is ludasi születésű volt, ennél fogva számos versében felidézi szülőföldjének hangulatát. Rengeteg festő úgyszintén megörökítette alkotásaiban a ludasi tájat.

Valószínűleg nem véletlenül tették. Munkámmal szeretném bemutatni azokat az értékeket, amelyek a számunkra oly megszokott tájban rejlenek, amelyek még a művészeket is megihletik, valamint felhívni az emberek figyelmét ezen értékeknek a lehető legkörültekintőbb megőrzésére és megbecsülésére.

Néhány fontos tudnivaló a Ludasi-tóról

A ludasi-tó Észak-Bácskában, Szabadkától mintegy tizenkét kilométerre fekszik keletre. Szintén ekkora távolságra van a szerb-magyar határátkelőhelytől is. Kedvelt kirándulóhely. Fontos megjegyezni, hogy ez az egyetlen pusztai tó Szerbiában, amely közel eredeti állapotban maradt meg.

Történelmi áttekintés

Ludas története egészen az ősidőig nyúlik vissza. Még időszámításunk előtt 16000-ból is találtak nyomokat a kutatók. Fellelhetők ezenkívül kőkori, bronzkori, rézkori, vaskori, szarmata kori, népvándorláskori és a honfoglalás idejéből való leletek is.

Ludast a fennmaradt írásos emlékek szerint Ludasyghaz néven említik először 1335-ben. Egy 1528-as térképen már Ludas néven említik. 1580-ban egy török adóírás alkalmával már 29 adózó házat jegyezték fel Ludason. (Csak összehasonlításképpen Szabadkán ugyanekkor 49-et.) 1679-ben körülbelül 1500 lelket számlált a falu, 1851-ben pedig már 2950 lakosa volt. Az egykori Ludasegyház valószínűleg a tó déli csücskénél terült el, majd a XVIII. századtól inkább a tó nyugati részén telepedik le a lakosság.

Védetté nyilvánítása

A tó védetté nyilvánításáról először egy levélben esik szó, melyet 1954-ben a Szerb Biológiai Társaság szabadkai fiókszervezete írt Dr. Sima Grozdanićhoz, az akkori Szerb NK természetvédelmi hivatalának igazgatójához. Végül 1955. június 14-én a természetvédelmi

hivatal védetté nyilvánította a Ludasi-tavat először csak három éves időtartamra, majd 1958-ben ugyanezen a napon új végzést hozott. 1982. március 29-én határozatot hoztak a Palics-Ludas regionális park megalakításáról, ezenkívül a Ludasi-tó északkeleti részét Ludas néven szigorú természetvédelmi rezervátummá nyilvánították. 1994. augusztus 31-én Ludasi-tó természetvédelmi rezervátum néven vált védetté.

A védelem alatt álló terület magába foglalja északon Hajdújrást, nyugaton Csurgó és Ludasisor útjait, délen pedig Ludas települést, összesen mintegy 547 kataszteri hold nagyságó területet.

Élővilága

A tó egyedülálló növény- és állatvilága mindig is vonzotta a szakemberek érdeklődését. Érdekes vele részletesen is megismerkedni.

Növényvilág

A Ludasi-tó területén a védett növényritkaságok közé tartozik a mocsári pajzsika /*Thelypteris palustris*/, a magyar sóbolla /*Suaeda pannonica* G. Beck./, a sokvirágú habszegfű /*Silene multiflora* Pers./, a homoki fátyolvirág /*Gypsopholia arenaria*/, a kora tavasszal nyíló tarka sáfrány, az évelő len /*Linum perenne* L. subsp. *Perenne* L./, a magyar gurgolya, a gyíkphár, a kakascímer, az osztrák zsálya, a kiséfű, a fekete hagyma, a bűgös hagyma valamint a mocsári kosbor. Néhány éve sajnos eltűnt a tavaszi hérics /*Adonis vernalis*/, a pusztai meténg és a fekete kökörcsin. A szártalan csűdfű /*Astragalus excapus* L./ is már eltűnt, pedig az egyedül Ludason fordult elő hazánkban. Egykoron északról a tavat fűz, nyár, puhafa, kőris, szil és keményfaligetek vették körül, mára csak erdőmaradványokat említhetünk. A vízinövények közül megtalálható az apró békalencse, a keresztes békalencse, a gyűrűs süllőhínár, a nád, tavi káka, a keskenylevelű és a széleslevelű gyékény. Ezek közül a tavikáka és a keresztes békalencse a növényzetnek még 1%-nál is kisebb részét teszi ki, még a nád mennyisége körülbelül az össz növényzet 60%-ára tehető.

A sűrű ludasi nádasok

Állatvilág

A Ludasi-tó rovarállománya igen változatos, ami viszont szomorú, hogy a fajok egyedszáma egyre inkább csökken. Nyolcféle egyenesszárnyú rovar és kilencféle poloska van feljegyezve, az egyszárnyúak közül kiemelném a sisakos sáskát, mely védett növény. Rajtuk kívül előfordul még aranyszemű fátyolka, hangyaleső, imádkozó sáska, tizenegyféle bogár, zömök böngölő, zöld zömöklégy, és kétüves pihelég.

A halak közül megtalálható a réticsík, a ponty, a kárász, az ezüstkárász, a compó, a dévérkeszeg, a küsz, a koncér, a kele, a fehér amúr, a fehér busa, a pettyes busa, a razbora, a csuka, a harcsa, a sügér, a fogas sügér, a naphal valamint a törpeharcsa.

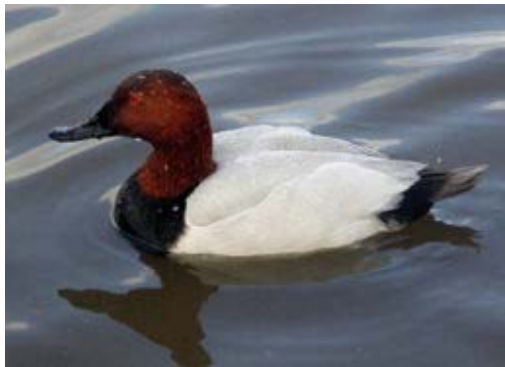
A következő kétéltűek találhatók meg a Ludasi-tó környékén: pettyes gőte, tarajos gőte, vöröshasú unka, zöld varangy, barna varangy, zöld levelibéka, barna ásóbéka, az erdei béka, a kecskebéka, a tavi béka, a gyepi béka, bár létezése egyes kutatók szerint vitatható, hiszen ez a faj kizárólag magasabb fekvésű területeken fordul elő, valószínű, hogy a kutatások során összekeverték a mocsári békával, amely viszont pont az ilyen környezetet kedveli.

A kétéltűek és a hüllők egyébként világviszonylatban is veszélyeztetettek, számuk egyre inkább csökken.

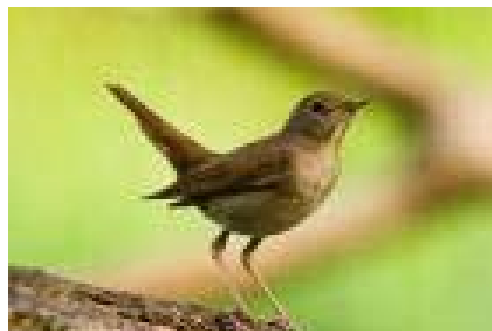
A terület hüllők szempontjából nem mondható változatosnak. Mindössze mocsári teknős, néhány gyíkfajta, egész pontosan fürge, zöld, fali és magyar gyík él itt. Kispiacnál

rábukkantak homoki gyíkra is. A hüllők közül még vízisikló és rézsikló található meg Ludason. Ami viszont pozitívum, hogy például a mocsári teknős populációja kifejezetten sűrű.

Mindez nem mondható el a madárvilágról, ami akár egy külön fejezetet is érdemelne, ugyanis a Ludasi-tó madártani szempontból európai jelentőségű, hiszen 214 madárfajta él itt. Mindet megemlíteni képtelenség lenne, de néhányal közülük érdemes foglalkozni. Ludason található egy vörösgémek, selyemgémek és bakcsók által lakott vegyes gémtelep, költenek itt sitkék, kis vízicsibék, és barkóscinegék. A már említett sűrű nádasokban élt a kékcsőréce, amely 1947-ig költött Ludason. Nyáriludak úgyszintén költöttek Ludason, de a vadászatnak köszönhetően valószínűleg örökre eltűntek. Hasonló körülmények felelnek meg a cigányrécének is, de szerencsére ez a faj még napjainkban is megtalálható. Fontos megőrizni, mert európai szinten figyelve már drasztikusan lecsökkent a számuk, ezért különösen fontos az a tény, hogy Ludason még költ ez a faj. Megritkult már a fogoly- és fűrjállomány is. Szerencsére a függőcinege és a fülemüle számára a megritkult erdők nem jelentenek gondot.

A cigányréce – büszkék lehetünk, hogy nálunk még megtalálható

A függőcinege és a fülemüle még túrik a helyzetet

Az emlősök közül Ludason megtalálható a keleti sün, a közönséges vakond, az erdei cickány, bár jelenléte vitatott, akárcsak az a törpecickányé, mivel ezek a sűrűbb erdőket kedvelik, az pedig nincs azon a környéken, csak néhány kilométerre a tótól, előfordul a

közönséges vízicikány, a vízicikány, bár jelenléte vitatott, a mezei cickány, a korai denevér, a törpe denevér, a kései denevér, a vízi denevér és a szürke-hosszúfülű denevér. Az 1900-as évek környékén találkozhattunk tavi denevérral és durvavitorlájú denevérral, melyek igazi ritkaságnak számítanak. A létezésüket bizonyító példányokat ma a budapesti Természettudományi Múzeumban őrzik, hiszen például a tavi denevérből ez az egyetlen példányt találták szerbia egész területén. Az emlősök közül megtalálható még a hörcsög, a mezei pocok, a pészmapocok, a kőzapocok, a törpeegér, a güzüegér, a piróegér, az erdei egér, a csíkos egér, a róka, a mezei görény, a görény, a közönséges menyét, a közép-európai hermelin, a nyest és a vidra, habár a vidraállomány is mindössze 3-5 párt tesz ki. Egy mókust is sikerült megfigyelni a Ludasi-tótól északra 1997-ben.

Ezen értékes élőlények listáját végigböngészve érdemes azon elgondolkodni, hogy milyen gazdag is a természet, a mi feladatunk pedig az, hogy ezt a gazdagságot megismerjük és ami a legfontosabb, **megbecsüljük!**

Hol a gond?

A Ludasi-tó védelem alatt áll, élővilága azonban egyre inkább megcsappan. Vajdaság területének mintegy háromnegyede művelés alatt áll. Ezeknek a területeknek a létrehozása és fenntartása erős negatív kihatással van a természetes élőhelyek állapotára. A tó pedig három település között terül el ezen a rendkívül fejlett mezőgazdaságú vidéken. Mintegy negyven éve a Ludasi-tó virágzott. Fontos állomása volt az észak-déli madárvonulás útvonalának. Napjainkban a tóra igencsak jellemző az öregedés valamint a feltöltődés. A legnagyobb gond azonban természetesen antropogén hatás, ugyanis friss vizet részben a Palicsi-tóból kap, amelybe pedig Szabadka elvileg megtisztított szennyvizét engedik, részben pedig a magyarországi Körösből, amelynek minősége szintén nem kielégítő. A víz magas foszfáttartalmának köszönhetően, amelyet a szennyvíz okoz, a vízi növények mértéktelenül szaporodnak. A felhalmozódó és bomló szerves anyagok csökkentik a víz oxigéntartalmát, a sok iszap miatt pedig a víz mélysége csökken. A közúti közlekedés is veszélyezteti az élővilágot, mert a forgalmas utak különösen a kétélűek párhuzamos és telelésre való készülési időszakában nagyon veszélyesek. Az ember és az őshonos élővilág között harmonikus egyensúly uralkodott, ami napjainkra teljesen megbomlott természetesen az élővilág rovására.

Mit kell(ene) tenni

A természetvédelmi terület legfontosabb célja tehát a biodiverzitás feltételeinek biztosítása. Ennek érdekében a legfontosabb, hogy meg kell gátolni a szennyvíz bevezetését a tóba. Ezenkívül az értéktelen nádat is le kell évente vágni annak érdekében, hogy a felgyülemlett szervesanyag ne okozzon károkat, meg kell akadályozni, hogy a környező mezőgazdasági területekről a műtrágya illetve a különféle növényvédő szerek szennyezzék a tavat, valamint a lehető legkisebbre kell csökkenteni a halászat, turizmus, fakitermelés mértékét. Vissza kell állítani azt a valaha uralkodott egyensúlyt az ember és a természet között, hiszen ez nem csak a helyi, hanem a globális biodiverzitás és ennél fogva még a csak közvetett úton is, de az ember fennmaradásának előfeltétele.

Néhány pozitív tény és gondolat befejezésül

Munkám során bizony nem egy elszomorító tényről említettem meg, mivel sajnos, de rengeteg veszély fenyegeti a Ludasi-tavat és környékét, de ami viszont pozitív, hogy az ember ugyancsak rengetegféle módon hozzájárulhat a tó megvédéséhez és fejlesztéséhez.

Szerencsére erre akad is példa. A szabadkai Csornai Richárd Ökológusok Egyesületébe tartozó kutatók, biológusok, természetbarátok generációk óta foglalkozik a tó és környékének kutatásával. Rendszeresen megszervezésre kerül általuk a nemzetközi ökológiai tábor, ami által népszerűvé válik a természettudomány ezen ága, a környezetvédelem, és erre nagyon nagy szükség van. Ezáltal az ifjú nemzedék megtanulja, hogy másképp viszonyuljon a természeti értékekhez, hogy mindig helyezze előtérbe a környezetvédelmi szempontokat. Fontos megemlíteni azt is, hogy ezáltal a közvélemény is egy bizonyos szinten ráirányítódik a természeti értékek védelmére ezzel mozgósítva az állami szerveket a sürgős beavatkozásra.

További bizakodásra ad okot a szabadkai szennyvíztisztító felújítása, amellyel megszűnik a kifogásolható tisztaságú víznek a Palicsi-tóba való bevezetése, és ezáltal a Ludasi-tóba sem kerül nagyobb mennyiségű szennyvíz.

Viszont mindez nem elég. Szükség van a mi hozzájárulásunkra is. Az emberek többségének viszonyulása a környezetvédelemhez nem kielégítő. Sokan gondolják úgy, miközben eldobják az utcán szemetüket, hogy ők egyedül ugyan nem tehetnek semmit, és ezzel az aprósággal pedig ugyan nem sokat ártanak. Ilyenkor érdemes azon elgondolkodni, hogy vajon jogunk van-e arra, hogy utódaink számára egy ilyen bolygót hagyjunk örökül. Ha megteszünk környezetünk érdekében csak annyit, amit megtehetünk máris megmentettük a világ egy részét.

Felhasznált forrásanyagok:

1. Ludaški zapisi 1./Ludasi jegyzetek 1. – godisnjak/évkönyv, Palics-Ludas t.f. közvállalat, Palics és Csornai Richárd Ökológusok egyesülete, Szabadka, 1997
2. Ludaški zapisi 2-3./Ludasi jegyzetek 2-3. – godisnjak/évkönyv, Palics-Ludas t.f. közvállalat, Palics és Csornai Richárd Ökológusok egyesülete, Szabadka, 1998-1999.
3. A Ludasi-tó természeti értékei (Növények és gerincesek), Palics-Ludas Közvállalat, Szabadka, 1997